

Tutkim. apul. Pekka Räsänen

kesä 1969

KUNINKAANSALIN KESKIAIKAINEN PORTAALI

Kaivauskertomus

Kuninkaansalin tutkimuksissa oli ensimmäisinä kohteina länsiseinän viides ikkuna-aukko pohjoisesta lukien. Tämä ikkuna herätti mielenkiintoa erityisesti sen vuoksi, että sen rakenne poikkesi olennaisesti länsiseinän muista ikkunoista. Ikkuna oli matalampi ja leveämpi kuin toiset ikkunat ja toisaalta se ei sopeutunut salin kattoholviin yhtä sopu-
suhtaisesti kuin muut ikkunat. Ikkunan piilissä oli I600- luvun tiilipielet, muissa ik-
kunoissa pielet olivat harmaakivestä. Ikkunapenkissä oli myös havaittavassa pystysuorat
pielet, joiden väli oli 115cm. Slammauksen vuoksi ~~piilissä~~^{piiliä} oli kuitenkin näkyvissä vain
erittäin vähän.^I Työhypoteesina oli olettamus, että tässä kohden on alkuaan ollut seinä-
komero - samanlainen kuin oli välittömästi ikkunan eteläpuolella, ts. symmetrinen yhdis-
telmä: kaksi samanlaista isoa seinäkomeroa, joiden välissä yksi pienempi.

I kts. piirustus, liite I

Ulkoapäin ikkuna erosi myös olennaisesta muista länsiseinän ikkunoista ja ikkunan eteläpuolella oli havaittavissa pystysuora pieli, jota ei tutkimusten alkuvaiheissa pystytty yhdistämään mihinkään kokonaisuuteen. Ikkunan holvikaaren jatkuminen ohi ikkunan eteläpielen oli myös yhtenä osoituksena siitä, että tämä ikkuna ei ollut alkuperäisessä asussaan.¹

Ikkuna purettiin pois karmineen, joiden kiinnityksessä ei oltu käytetty kiiloja, vaan se oli kiinnitetty laastilla. Sisäpuolella karmien ylänurkissa laasti pyöristyi karmien päälle. Ikkunapenkissä oli päällimmäisenä kerroksena ohut kalkkikerros, jossa oli käytetty myös keltamultaa. Keltamullasta johtui tämän kalkkauskerroksen ruskeankellertävä värisävy. Tämä maalikerros oli I - 5cm:n paksuisen kalkkisementtilaastin päällä. Kalkkisementtilaastikerroksen alla ohut vaalea maalikerros kalkkilaastikerroksen päällä, joka puolestaan ulottui harmaakivimuuraukseen asti. Ikkunapenkkiä alettiin pintakerrosten poistamisen jälkeen purkaa pielten mukaisesti. Umpeenmuuraus oli erittäin kovaa ja kivet irtosivat vaikeasti, koska isompien kivien välissä oli käytetty pieniä liuskakiviä kiiloina. Kivet olivat luonnon harmaakiveä ja lohkottua harmaakiveä. Umpeenmuurauksen purkaminen aloitettiin salin sisäpuolelta.²

Työhypoteesi osottauti virheelliseksi, sillä pystysuorat pielet ikkunapenkissä (ikkunapenkin yläpinta oli tasolla +89.65) ulottuivat aina tasolle +88.40, joka osottautui pohjatasoksi. Samanaikaisesti löytyi ikkunan etelänpuoleisesta korkeasta seinäkomerosta (alapinta tasolla + 89.50, yläpinta tasolla +90.90) ikkunan pielet. Tässä vaiheessa tutkimusta voitiin todeta varsin yllättävä ja mielenkiintoinen seikka: Ikkunan paikalla on ollut ovi ja seinäkomeron paikalla ikkuna.

I kts. piirustus, liite 2

2 kts. valokuvat, liite 3

Seinän ulkopuolelle rakennettiin telineet, joilta käsin piikattiin esille oven ja ikkunan pielet. Pieliä oli tasoiteltu ulkoapäin kalkkisementtilaastilla. Pystysuorat pielet päättyivät kahteen kannatinhirren koloon. Kolot oli umpeenmuurattu kolmella päällekkäisellä tiilellä. Kolojen syvyys oli n. 155cm, ts. lähes läpi muurin. Vasemmanpuoleinen kolo(kts. itään) oli 30cm leveä ja 24cm korkea, yläpinta tasolla +88.48 ja alapinta tasolla + 88.24. Oikeanpuoleinen kolo(kts. itään) oli 24cm leveä ja 30cm korkea, yläpinta tasolla +88.43 ja alapinta tasolla +88.13. Käsitys siitä, että paikalla on ollut ovi, vahvistui ja toisaalta kannatinhirsien kolot osoittivat, että kysymykseen ei tule pelkkä valeovi, joka ei johda mihinkään eikä ranskalainen parveke.

Pielten esillesaamisen jälkeen sekä oven että ikkunan umpeenmuuraus purettiin. Umpeenmuurauksissa oli käytetty samanlaista kalkkilaastia. Oven eteläpieli jatkui suorana ~~itään~~ länttä ⁷⁴ kohti n. 68cm, pohjoispieli n. 73cm. Tämän jälkeen pielet levenivät. Eteläpieli kääntyi 90 asteen kulmassa etelään muodostaen n. 25cm leveän pykälän, jonka jälkeen pieli suuntautui viistosti lounaaseen n. 71cm yhtyen avatun viereisen ikkunan pohjoispieleen. Oven pohjoispieli ei muodostanut vastaavanlaista pykälää, vaan pieli kääntyi keskikohdalla suoraan lounasta kohden, n. 80cm, muurin ulkopintaan asti. Sekä ovi että ikkuna jäivät saman holvikaaren alle. Oviaukko suuntautui suoraan kohti länttä ollen ulospäin avautuva, ikkuna puolestaan suuntautui kohti luodetta. Ikkunan asemaan(suunta:kaakko - luode) on ilmeisesti vaikuttanut seuraavanlaiset tekijät: (1) Ovesta ja ikkunasta on pyritty(ja on myös onnistuttu) luomaan arkkitehtoninen kokonaisuus asettamalla molemmat saman holvikaaren alle - tämä on aiheuttanut osaltaan ikkunan suunnan. 2) Tällainen ikkunan suunta on antanut paremmin valoa salin eteläpään. 3) Ikkuna on ollut nurkkaikkunana, E-siiven ja ent. keittiörakennuksen kulmauksessa. Oven ja ikkunan väliin jäi tukipilari, joka suuntautui ulospäin kolmionkärkenä. Salin sisäpuolella tähän kolmiokärkiseen tukipilariin jää pieni seinäkomero. Salin sisäpuolella ovisyvennyksen alapinta on tasolla +88.40 ja ulkopuolella tasolla +88.44. ^{ovisyv: 6} Pohjatase on muurattu laattakivistä. Ikkunan yläpinta on salin puolella +90.92., keskikohdalla kavennuksessa +90.76 ja ulkopuolella +91.10, alapinta salin puolella +89.52, keskikohdalla kavennuksessa +89.65 ja ulkopuolella +89.56. Ovisyvennyksen yläpinta salin sisäpuolella on +91.32(ei kuitenkaan alkuperäinen, sillä sisäpuolelta holvi on muurattu tiilestä I600-luvulla, jolloin ovesta tehtiin ikkuna), keskikohdalla +91.20 ja ulkopuolella(jossa alkuperäinen liuskakivi-vestä tehty holvi) tasolla +91.45.^I

Kuten jo edellä mainittiin, keraamisia kiviä löytyi
Pertaalin löytyminen toi runsaasti lisävalaisua pieneen linnanpihaan liitt-
~~tyvien rakennusten keskiaikaisista kulkuyhteyksistä.~~ ^{joista} Pertaaliparvelta on ^{kerkeäsiirroksesta, lli D}
muurinvierustaa pitkin kulkenut puinen kävelysilta D- siiven Kierrepertail-
le. Muurista löytyi säännöllisin väliä väliä kävelysiltaa esittävät tuki-
hirrenkelet. Tasella +87.65, alasa jaxtasella +88.00 yläosa on kulkenut
muurinsuuntaisena D- siivestä keittiösiiven pohjoisseinään kaksi perättäistä
hirttä, josta kävelysillan sivutuet ovat saaneet kannattimen. Nämä kaksi
hirttä eli muurattua seinän muurauvaiheessa asetettu paikalleen ja niiden
jättämä ura on vielä näkyvissä murtopintaisena seinäpinnassa. Hirsien jät-
tämä ura ulottuu siihen kohtaan, josta on alkanut keittiösiiven pohjois-
seinä. ~~Kävelysilta on luunnellisesti vaatinut kaiteen ja tuntuu luontevim-
malta, että kaiteessa on ollut umpipysty-laudoitus.~~ ¹ Tutkimustulosten puut-
tuminen läntiseltä kehämuurilta vaikeuttaa suuresti pieneen linnanpihan
keskiaikaisten kulkuyhteyksien määrittelyä, mutta tämän kertomuksen
mukana seuraavista rekonstruktio-~~piirustuksista selityksineen käynee sel-
ville kulkuyhteydet pääpiirteissään.~~ ²

Lopullista "lausuntoa" pertaalista ei voida vielä sanoa inventointi mielessä
sillä umpeenmuurausta jätettiin purkamatta osa muurin heikkouden vuoksi
ja teisaalta pertaalin helvi ja pielet jäivät tutkimatta samasta syystä.

1 kts. tarkemmin rekonstruktio-~~piirustus~~, liite 5

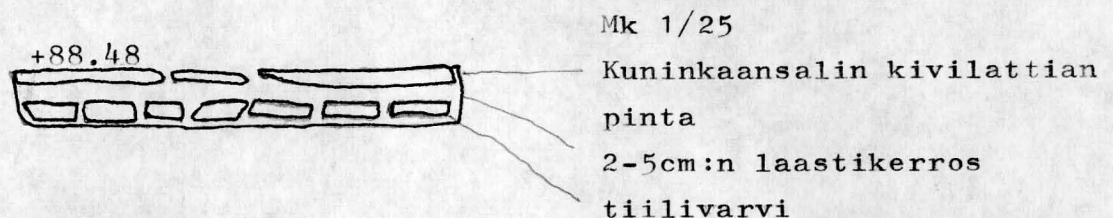
2 kts. liitteet 5, 6, 7, 8 ja 9.

Kuninkaansalin eteläpään lattiatutkimus

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää, onko Kuninkaansalin eteläpäässä säilynyt laattakivistä tehty lattia alkuperäinen. Tutkimuksen vuoksi suoritettiin kaivauksia P 301:een johtavien portaiden yläpäässä sekä Kuninkaansalin lounaiskulmassa, jossa oli tehty kaivaus jo aikaisempina kesinä. Kaivauksen yhteydessä purettiin linnantuvan takan hormi.

P 301:stä Kuninkaansaliin johtavat portaat

Portaiden ylin askelma oli laudoitettu. Laudat poistettiin, jolloin todettiin, että kivilaattojen alla oli yhtenäinen tiilivarvi.

Tiilivarvin yläpinta oli tasolla +88.32-88.38. Salin kaakkoiskulmasta, portaiden kohdalta purettiin kuusi kivilaattaa. Kivilaatat numeroitiin limityspiirustukseen ja kiviin maalattiin punaisella maalilla vastaavat numerot, jotta samat laatat voidaan asettaa takaisin paikalleen. Kivilaattojen purkaminen osoitti, että kivilattia ei ollut alkuperäinen tässä kohden, vaan on peräisin 1600-luvulta, jolloin tehtiin portaat P 301:een ja juuri portaiden rakentaminen on vaatinut laatoituksen purkamista.

Kivilaatat oli murattu runsaasti kalkkia sisältävällä laastilla. Laastikerroksen paksuus laattojen alla vaihteli 2-5cm:iin. Laastikerros ei ollut kokonaisuudessaan ehyt vaan seassa oli huonosti sammutettua laastia isoina kokkareina. Näiden laastikokkareiden seassa oli runsaasti tiilenpalasia. Tiilimittoja: ?x7,5x13,5

?x7x14

?x8x13,5

